

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2025.34.112>

УДК: 785,7

Синицін Володимир Михайлович,

кандидат мистецтвознавства, доцент,

Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

<https://orcid.org/0009-0006-7964-5830>**Мозгальова Наталія Георгіївна,**

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри музичного та перформативного мистецтва,

Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

<https://orcid.org/0000-0001-7857-7019>**Новосадова Анна Анатоліївна,**

доктор філософії,

викладач кафедри музичного та перформативного мистецтва,

Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

<https://orcid.org/0000-0002-6215-5759>

ФОРТЕПІАННИЙ ЦИКЛ МИХАЙЛА СИНИЦІНА «РІЗДВЯНИЙ ЗОШИТ»: ЖАНРОВО-СТИЛЬОВИЙ КОНТЕКСТ

У статті здійснено аналіз фортепіанного циклу «Різдвяний зошит» Михайла Синиціна. Визначено структурні, мелодичні, гармонічні особливості творів циклу. Наголошено, що М. Синицін творчо переосмислює традиційні українські обрядові пісні зимового циклу у сучасному аранжуванні та інтерпретації. При цьому автор зберігає їх традиційні мотиви. Зокрема, визначено, що у фортепіанному циклі «Різдвяний зошит» композитор поєднує автентичний фольклор із сучасними музичними тенденціями. М. Синицін зберегає українську культурну спадщину та адаптує її у відповідності сучасності. Сказане визначає композицію як яскраве явище сучасної української музичної культури.

Ключові слова: фортепіанний цикл, Михайло Синицін, подільські композитори, сучасна українська музика, жанр, стиль.

Вступ. М. Синицін увійшов до історії української музики як професійний педагог, талановитий піаніст та композитор. Багатовекторні вподобання митця стали поштовхом до безперервних наукових, методичних пошуків, які стосуються дослідження фортепіанної педагогіки, виконавства, культурологічних проблем мистецької освіти, різних аспектів психології художньої творчості. М. Синицін вихованець Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського по класу композиції. Професійну освіту завершив у консерваторії штату Каліфорнія. У творчому доробку М. Синиціна фортепіанні цикли «Різдвяний зошит», «Каліфорнійський альбом», інструментальні, симфонічні твори, музика для кіно. Він є автором музичного оформлення цілої низки мультиплікаційних фільмів сучасного медійного проекту «З любов'ю до дітей».

Як відомо, музичне мистецтво ХХІ століття визначено «жанрово-стильовими модифікаціями, розширенням діапазону виражальних засобів, які спостерігаються у творчості вітчизняних митців, інтертекстуальністю та синтезом мистецтв, що збагачує різні жанрові форми» [13, с. 56]. У контексті цього «Різдвяний зошит» М. Синиціна постає яскравим прикладом осмислення свята через призму індивідуального композиторського стилю.

Аналіз основних досліджень й публікацій. Фортепіанна музика українських

композиторів ХХІ століття отримала численний науковий інтерес музикознавців та педагогів. Зокрема, стильові тенденції українського фортепіанного мистецтва вивчали Н. Довгаленко [1], А. Калашникова [2], Л. Кияновська [5], О. Лігус [7], Р. Стельмашук [10], З. Юзюк [12] та ін. Дослідженню жанру та стилю присвячені роботи А. Каленіченка [3], О. Лігус [6], С. Шипа [11] та ін. Методичні аспекти фортепіанного мистецтва досліджували Н. Кашкадамова [4], І. Новосядла [8], Ю. Портний [9] та ін. На наш погляд, наукового вивчення потребує творчість подільського митця М. Синиціна, а саме жанрово-стильових особливостей фортепіанного циклу «Різдвяний зошит».

Мета статті – охарактеризувати фортепіанний цикл «Різдвяний зошит» М. Синиціна, акцентувавши увагу на особливостях жанрово-стильового контексту.

Виклад основного матеріалу. Фортепіанний цикл «Різдвяний зошит» створено у 2000 році. Того ж року відбулося перше публічне виконання та телевізійна прем'єра у новорічній програмі «Святки». Міжнародна презентація цього видання пройшла на форумі ЮНЕСКО у проекті «Діалог культур» (2002 р). З того часу твори з фортепіанного циклу «Різдвяний зошит» стали невід'ємною часткою репертуару для дитячих музичних шкіл України і близького зарубіжжя, увійшли до програм різноманітних фестивалів та конкурсів. М. Синицін творчо переосмислює українські обрядові пісні зимового циклу у сучасному аранжуванні та інтерпретації. При цьому автор зберігає їх традиційні мотиви. Серед прийомів, які використовує композитор – цитування, імітація народних інструментів, прийоми джазової обробки.

Збірка фортепіанних п'єс, що складають основу циклу «Різдвяний зошит» майже відображає різні події пов'язані зі святом Різдва у історичному просторі і часі. Тут є і «Віфлеємська зірка», і «Пастухи з ягнятком», і «Три славні царі, і «Старий рік минає, новий наступає» (що святкується на Василя) і «Старець Сімеон» (символічна зустріч Старого і Нового Заповітів), і «Щедрий вечір» (традиційне новорічне привітання на завершення Святків).

Розпочинає цикл п'єса «Віфлеємська зірка» – образ небесного світла, що сповіщає про народження Спасителя. У високому регістрі на *pianissimo* з'являється однострунний мотив, який завдяки збільшеному тривуку у третьому такті символізує загадковість чуда:

Sostenuto cantabile ♩ = 76

Він нібито ілюструє поетичний епіграф, що взято з відомої колядки: «Нова радість стала, що на небі хвала. Звізда ясна над вертепом увесь світ осіяла».

Якщо верхній голос графічно зображає небесний рух дивовижної зірки, то в нижньому гнучке поєднання діатонічних і хроматичних інтонаційних ходів у чергуванні довготривалих звуків середнього регістру символізує проміння її чарівного світла.

Твір написаний у тричастинній формі: крайні розділи, що пов'язані з темою зірки

створюють певну змістовну арку, в середині якої урочисто звучить святкова колядка у дзвонному забарвленні.

Починаючи з 13-го такта у середньому голосі легко впізнати цитування мелодії відомої колядки: «Христос родився, Бог воплотився». Водночас в лівій руці починають звучати різдвяні дзвони. Для цього використовується штрих *portato* поєднаний з ударним звуковидобуванням і посиленням застосуванням правої педалі. Поступово дзвони досягають кульмінації п'єси і після невеличкого переходу знову звучить перша тема «Віфлеємської зірки», яка і завершує викладення матеріалу на *pianissimo*. Наступна п'єса «Пастухи з ягнятком» має також поетичний епіграф з однойменної колядки: «Пастухи з ягнятком, перед тим дитятком, навколінця припадають, Царя-Бога вихваляють».

Після невеличкого вступу, що подано у вигляді ритмічно оздобленої басової квінти, у верхньому регістрі поступово вступає сопілка – духовий інструмент пастирів, що доглядають ягнят. Це типова пастораль.

Andantino ♩ = 69

Ped. * Ped. * Ped. * Ped. * Ped.

Вона має цікаве підтвердження натурального строю інструмента – постійне чергування в мелодії соль дієза і соль бекара. Підвищення, чи пониження терцового тону на цьому інструменті суттєво залежить від коливання повітряного тиску. Тому і виникає деяке художнє протиріччя між великою терцією E-dur і малою терцією e-moll. Це створює відчуття світлого смутку, яке ми маємо можливість спостерігати на багатьох зображеннях Богородиці з немовлям.

* Ped. * Ped. * Ped. * Ped. * Ped. * Ped. * Ped. * Ped. * Ped. * Ped.

Цікавою є ще одна музична ілюстрація поетичного епіграфу. Так словам «навколінця п

рипадають» відповідає інтонаційна фігура руху до слабкої долі у фактурному викладенні в лівій руці (9-й такт). Вона побудована на співставленні інтервалів чистої квінти і кварта таким чином, щоб уникнути терцового складу акорду. Тим самим, відсутність тональної приналежності цих інтервалів до мажорного чи мінорного забарвлення відповідає загадковості явища, що відображене в музичній картині.

Назва наступного розділу фортепіанного циклу теж пов'язана з текстом колядки: «Три славні царі, звідки ви прийшли? З далекого краю за зізвздою йшли. Щоб побачить родженого – Христа Бога правдивого. З Пречистої Діви – Діви Марії».

Maestoso ♩ = 84

4

pp

mp

simile

Як відомо, волхви – три царі зі сходу принесли небесні дари новонародженому Спасителю: злато – як царю, ладан як Богу, смирну як людині на поховання. Кожен з них прямував за зіркою зі своєї країни поки не потрапив до вертепу. Тому твір має три незалежних мелодійних лінії, що створюють при поступовому приєднанні триголосний контрапункт. Кожна з них побудована на інтонаційному тяжінні до гори, до свята, до Різдва Христового. Завершується твір мотивом повернення волхвів.

12

mf

Таким чином, протягом усього твору формування відбувається шляхом наскрізного розвитку, аж доки не прозвучить останній спалах Різдвяної зірки у верхньому регістрі.

Ось і завершився перший розділ циклу, всі п'єси якого безпосередньо пов'язані з самим моментом Різдва. Далі на свято Василя святкується старий новий рік. Тому і текст поетичного епіграфу запозичено з щедрівки: «Старий рік минає, новий наступає. Новий рік приходить, щастя в дім приносить». Починається твір чотиритактовим вступом танцювального характеру в динаміці *mf*.

mf

mf

Зміна музичного метру у кожному наступному такті, яка спостерігається у творі, притаманна одному з найдревніших танцювальних жанрів, який на Україні зветься *коло*. Чергування кратного по кількості долей і некротного метру в ньому відповідає зміні напрямку руху і переносу опори з лівої на праву ногу, або навпаки.

Наступна подія, що історично пов'язана з Різдвом це свято Стрітєння Старого і Нового Заповітів. П'єса, що її презентує носить назву «Старець Сімеон». Епіграф для неї запозичено зі Святого Письма: «І від Духа Святого йому було звіщено смерті не бачити, перше ніж побачить Христа Господнього».

В п'єсі передається саме молитовний настрій очікування Сімеоном цієї зустрічі. Темп Grave при розмірі такту дев'ять-восьмих відповідає остинатній фігурі молитовного розгойдування. Це традиційне явище і сьогодні можна спостерігати біля стіни Плачу під час молитви у Єрусалимі.

Grave ♩ = 42

П'єса монохромна за звуковим колоритом і наскрізним розвитком, тональна прив'язки до конкретного почуття відсутня. У другій частині циклу вона займає місце між двома щедрівками, як середня частина більш складної форми, що будується за принципом: швидко – повільно – швидко.

Завершує «Різдвяний зошит» джазова обробка «Щедрий вечір»! За формою це майже класичні варіації. Тема щедрівки з'являється у низькому регістрі у другому такті, як встановлення ритмічної рівноваги шляхом скандування після синкопи у попередньому такті.

У подальшому розвитку основна інтонаційна модель у басовому голосі набуває поліметричного забарвлення, як чергування дводольності і тридольності.

Далі тема переходить у верхній регістр і набуває остинатного характеру. Після цього наступає динамічна кода, що є кульмінацією всього фортепіанного циклу «Різдвяний зошит».

Висновки. Фортепіанний цикл «Різдвяний зошит» М. Синиціна є яскравим прикладом творчого переосмислення традиційних українських обрядових пісень у контексті сучасності. Цикл не лише відтворює традиційні різдвяні образи, а й наповнює їх індивідуальною інтерпретацією. «Різдвяний зошит» М. Синиціна – це не лише авторське тлумачення зимового свята, а й важлива частина сучасної української фортепіанної музики, що зберігає національну традицію та передає її наступним поколінням.

Література:

1. Довгаленко Н. (2020). Український музичний авангард у контексті стильових пошуків ХХ сторіччя. Збірник наукових праць. Матеріали до українського мистецтвознавства. Київ: ІМФЕ імені М.Т. Рильського. С. 19-21.
2. Калашникова А. (2020). Стильові параметри фермування української фортепіанної музики малих форм першої третини ХХ ст.: дисертація ... кандидата мистецтвознавства (доктора філософії): 17.00.03. Суми: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. 225 с.
3. Каленіченко А. (2006). Напрями, стилі, течії та естетичні ситуації в українській музиці. Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: зб. наук. пр. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. С. 106–113.
4. Кашкадамова Н. (1998). Про інтерпретацію фортепіанних творів В. Барвінського. Статті та матеріали. В. Барвінський і українська музична культура. Тернопіль. С.108-116.
5. Кияновська Л. (1998). Творчість В. Барвінського і художні стилі ХХ століття. Статті та матеріали. В. Барвінський і українська музична культура. Тернопіль. С.117-124. Коханик І. (2017). Музичний стиль як сфера комунікації композитора, виконавця, музикознавця. Київське музикознавство. Вип. 55. С. 70-81.
6. Лігус О. (2016). Теоретичні аспекти співвідношення музичного стилю і жанру. Вісник КНУКІМ. Вип. 35. С. 129-137.
7. Лігус О. (2017). Українська фортепіанна музика ХІХ – початку ХХ ст. у контексті європейського романтизму (жанрово-стильова динаміка): монографія. Київ: Видавництво Ліра. 224 с.
8. Новосядла І. (2011). Сучасні тенденції формування українського фортепіанного репертуару для дітей (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): автореф. дис... канд. мистецтвознав.: 17.00.03. Київ: НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. 20 с.
9. Портний Ю. (2021) Шляхи професіоналізації фортепіанного виконавства на Поділлі: кандидата мистецтвознавства (доктора філософії): 17.00.03. Харків: Харківський національний університет мистецтв імені П. Котлярьського. 297 с.
10. Стельмашук Р. С. (2003). Модерністичні тенденції у творчості українських композиторів Львова 20-х

- 30-х рр. XX ст.: естетичні та стильові ознаки в контекстепохи: дис. ... канд. мист.: спец. 17.00.03. Київ: Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України. 216 с.
11. Шип С. (1998) Музична форма від звуку до стилю : навчальний посібник. Київ: Заповіт. 368 с.
 12. Юзюк З. (2012) Естетико-психологічні засади фортепіанної творчості для дітей українських піаністів-педагогів XX століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Львів: Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка. 16 с.
 13. Mozgalova N., & Novosadova A. (2023). Genre-style innovations in the oeuvre of modern ukrainian composers. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. №4. 2022. P. 56-63. <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-4-7>

References:

1. Dovhalenko, N. (2020). Ukrainian musical avant-garde in the context of stylistic searches of the 20th century. *Collection of scientific works. Materials for Ukrainian art history*. Kyiv: IMFE named after M.T. of Rila, 19-21. [in Ukrainian].
2. Kalashnikova, A. (2020). *Stylistic parameters of the formation of Ukrainian piano music of small forms of the first third of the 20th century*. (Dis. ... doctor of philosophy). Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy. [in Ukrainian].
3. Kalenichenko, A. (2009). Napriamy, styli, techii ta estetychni sytuatsii v ukrainskii muzytsi. *Ukrainske mystetstvoznavstvo: materialy, doslidzhennia, retsenzii: zb. nauk. pr.* Kyiv: IMFE im. M. T. Rylskoho NAN Ukrainy, 9, 106–113. [in Ukrainian].
4. Kashkadamova, N. (1998). About the interpretation of piano works by V. Barvinskyi. *Articles and materials. V. Barvinskyi and Ukrainian musical culture*. Ternopil, 108-116. [in Ukrainian].
5. Kyianovska, L. (1998). Creativity of V. Barvinskyi and artistic styles of the 20th century. *Articles and materials. V. Barvinskyi and Ukrainian musical culture*. Ternopil, 117-124. [in Ukrainian].
6. Lihus, O. (2016). Theoretical aspects of the relationship between musical style and genre. *KNUKIM Bulletin*, 35, 129-137. [in Ukrainian].
7. Ligus, O. (2017). Ukrainian piano music of the 19th and early 20th centuries. in the context of European romanticism (genre-stylistic dynamics): monograph. Kyiv: Lira Publishing House. [in Ukrainian].
8. Novosiadla, I. (2011). Modern trends in the formation of the Ukrainian piano repertoire for children (end of the 20th – beginning of the 21st century). (Abstract. thesis... candidate art critic). National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Art History, Folklore and Ethnology named after M.T. of Rila, Kyiv. [in Ukrainian].
9. Portnyi, Y. (2021). Ways of professionalizing piano performance in Podillia. (Dis. ... doctor of philosophy). Kharkiv National University of Arts named after I.P. Kotliarskyi, Kharkiv. [in Ukrainian].
10. Stelmashchuk, R. (2003). Modernist trends in the work of Ukrainian composers of Lviv in the 20s-30s of the 20th century: aesthetic and stylistic features in the context of the era. (Dis. ... doctor of philosophy). M. T. Rylskyi Institute of Art History, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv. [in Ukrainian].
11. Shyp, S. (1998). Musical form from sound to style: a study guide. Kyiv, Zapovit. [in Ukrainian].
12. Yuziuk, Z. (2012). Aesthetic and psychological principles of piano creativity for children of Ukrainian pianists-pedagogues of the 20th century. (Abstract dis. ... doctor of philosophy). Lviv National Academy of Music named after M. V. Lysenko. Lviv. [in Ukrainian].
13. Mozgalova, N. & Novosadova, A. (2023). Genre-style innovations in the oeuvre of modern ukrainian composers. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, (4), 56-63. <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-4-7>. [in English].

Volodymyr Synytsin, Nataliia Mozgalova, Anna Novosadova. «The Christmas notebook» piano cycle by Mykhailo Synytsin: genre and style context

The article analyzes the piano cycle «Christmas Notebook» by M. Synytsin in a genre-style context. The structural, melodic, and harmonic features of the cycle are determined. It is noted that the musical art of the XXI century is characterized by genre-style transformations, the search for new means of musical expression. In this context, «Christmas Notebook» by M. Synytsin is a vivid example of understanding the holiday through the prism of an individual composer's style. It is determined that the stylistic tendencies of Ukrainian piano art were studied by N. Dovgalenko, A. Kalashnikova, L. Kyianovska, O. Ligus, R. Stelmashchuk, Z. Yuziuk, and others. The works of A. Kalenichenko, I. Kokhanyk, O. Ligus, S. Shyp, and others are devoted to the study of genre and style. Methodological aspects of piano art were studied by N. Kashkadamova, I. Novosiadla, Yu. Portny, and others. The purpose of the article is to characterize the piano cycle «Christmas Notebook» by M. Synytsin, focusing on the features of the genre and style context. The collection of piano pieces reflects various events related to the holiday of Christmas in historical space and time – «The Star of Bethlehem», «Shepherds with the Lamb», «Three Glorious Kings», «The Old Year is Passing, the New Year is Coming»

(celebrated on Basil's Day), «Elder Simeon» (a symbolic meeting of the Old and New Testaments) and «Generous Evening» (a traditional New Year's greeting at the end of the Holidays). The cycle begins with the piece «The Star of Bethlehem» – an image of a wonderfully shining heavenly light announcing the birth of the Savior. Its extreme sections, connected with the theme of the star, create a certain meaningful arch, in the middle of which a festive carol sounds solemnly in a bell-like tone. The next piece, «Shepherds with a Lamb» also has a poetic epigraph from the carol of the same name: «Shepherds with a lamb, before that child, kneel down, praising the Tsar-God». The «Christmas Notebook» is concluded with a jazz arrangement of «Generous Evening»! In form, these are almost classical variations. The theme of generosity appears in a low register in the second measure, as an establishment of rhythmic balance by chanting after a syncopation in the previous measure. M. Sinitsyn creatively rethinks traditional Ukrainian ritual songs of the winter cycle in a modern arrangement and interpretation. At the same time, the author preserves their traditional motifs.

Keywords: piano cycle, M. Synytsin, Podolsk composers, modern Ukrainian music, genre, style.